YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

2026

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o‘g‘li, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig‘i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra’no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor Genera's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI TO‘LOV INFRATUZILMASINI SHAKILLANISHI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI: TARIXIY, ILMIY HAMDA BOZOR TAHLILI 32
A.A. Akbarov, X.R. Aliyev

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME’YORIY-HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI 42
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich

TURIZM KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY AKTIVLARNING ROLI 47
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK SOLIQLAR VA TO‘LOVLAR TIZIMI TAHLILI 53
Sadullayev Rasulbek Palvanbayevich, Abdolniyazov Murodbek Madiyarovich

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA IJTIMOIY HIMOYA TIZIMINI MOLIYALASHTIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISHLAR VA TIZIMGA KIRITILAYOTGAN O‘ZGARISHLAR 59
Kasimova Gulyar Axmatovna, Aripova Kamola Botir qizi

MINTAQAVIY RIVOJLANISHNI KOMPLEKS BAHOLASH VA PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK VA SUN’IY INTELLEKT USULLARINING INTEGRATSIYASI 64
Namazov Gafur Shokulovich

BALIQCHILIK SUBYEKTLARINI RIVOJLANTIRISHDA DUNYO MAMLAKATLARINING O‘RNI 69
Beglayev Uchqun Xurramovich

KAMBAG‘ALLIK FENOMENINING IJTIMOIY-IQTISODIY VA NAZARIY-KONTSEPTUAL ASOSLARI 75
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA HISOB VA BIZNES JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO‘NALISHLARI 81
Artikova R.A.

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DIVIDEND TO‘LASH QOBILIYATI KOEFFITSIYENTINING MAQBUL ORALIG‘INI ANIQLASH VA UNING INVESTITSION SAMARADORLIKKA TA’SIRI 88
Ibragimov G‘anijon G‘ayratovich

STRATEGIES TO RAISE AWARENESS OF NATURAL POLLUTION AMIDST RISING POPULATION DENSITY AND GDP PER CAPITA IN UZBEKISTAN 93
Axliddin Aropitdinovich Valiyev, Askarov Farhod Rakhmatovich

РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ESG-ОРИЕНТИРОВАННОМ РАЗВИТИИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ 99
Айматова Фарида Хуразовна

KORXONALARDA INVESTITSION FAOLIYATINI RIVOJLANISHINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI 107
Shukurillaev Jahongir Botir o‘g‘li

DEHQON XO‘JALIKLARINI MOLIYAVIY QO‘LLAB-QUVVATLASHDA KREDITLAR MIQDORINI DIFFERENSIYALLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR 113
Xakimov Zafar Ibragimovich

KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI 118
Tadjimirzayev Anvar Abduvoxidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA HUDUDIY MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI 124
Muhammadieva Nodira

SUN’IY INTELLEKT DAVRIDA HUDUDIY RIVOJLANISHNI STATISTIK HISOBLASH METODOLOGIYASINI QAYTA BAHOLASH MEZONLARI (SCOPUS VA WEB OF SCIENCE DA INDEKSLANGAN ILMIY NASHRLAR TAHLILI ASOSIDA) 131
Santjar Abdumurodovich Sattorov

QORAQALPOG‘ISTON RESPUBLIKASIDA XIZMAT KO‘RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIY-IQTISODIY OMILLARI VA ISTIQBOLLARI 139
Allamuratova Perida Maxsetbaevna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

XORAZM VILOYATIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI VA AHAMIYATI 144
Ro'zmatova Farahongiz Bekmurotovna, Yarmetova Nargiza Shiximbayevna

MAHALLIY VA XALQARO TURIZM BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI, TAMOYILLARI VA MEXANIZMLARI 152
Alikulov Samar Abdurashidovich

TRANSPORT XIZMATLARINING SOHALAR BO'YICHA TAQSIMOTI VA SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TASNIFI 159
Karimova Shaxnoza Uktamovna

RAQAMLI TO'LOVLAR VA O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BOSHQARUV SHAFFOFLIGI 165
Ruziyeva Barno Yadgarovna

ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И МИРОВЫЕ ПРАКТИКИ 172
Ташпулатов Дильмурад Рустамович

MAJBURIY IJRO HARAKATLARINI RAQAMLASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 177
Matmuratova Nasiba Azatovna

OZIQ-OVQAT KORXONALARIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI CHEKLOVCHI OMILLAR TAHLILI 181
Pulatov Abdulla

INVESTITSION LOYIHALARNING IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI VA ULARNI MOLIYALASHTIRISH ISTIQBOLLARI 185
Nazarov Aziz Avazovich

ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ 190
Тажибаева Кызларгул Ажиниязовна

IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATINI DIVERSIFIKATSIYALASHNING MAQSADLI PROGNOZ PARAMETRLARI 197
Omonova Nafisa Qahramon qizi

MANAGEMENT STRATEGIES IN WOMEN'S BUSINESS: GENDER-SPECIFIC APPROACHES, INNOVATIVE MODELS, AND DIGITAL TRANSFORMATION 200
Ahrorova Asila

TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI 207
Hakimova Oydina Abdulhamidovna, Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna

INSON TARAQQIYOTI INDEKSI VA UNI ANIQLAB BERUVCHI KO'RSATKICHLARNING KORRELYATSION-REGRESSION TAHLILI 212
Tursunov Rasul Tairovich

ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА НА МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ 218
Эргашева Феруза Насруллаевна

ENHANCING THE METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM VILLAGES IN UZBEKISTAN 226
Khudaynazarova Dilorom Khayrullaevna

THE ROLE OF INNOVATION IN ENSURING COMPETITIVENESS IN THE GREEN ECONOMY 231
Musadjanova Nargiza Abduvoxid qizi

O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA INGLIZ TILINING O'RNI VA SAMARADORLIGI 238
Saodat Sadriddinova

OLIY TA'LIMDA CHET TILLARNI O'QITISH UCHUN RAQAMLI BOSHQARUV STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH 243
Saida Xabibullayeva

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИСКАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В СФЕРЕ ТУРИЗМА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН 247
Исматиллаева Роза Тухтамуратовна, Тураева Сурия Тельмановна

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA PAXTA-TO‘QIMACHILIK KLASTERINING QIYMAT YARATISH UZLUKSIZ ZANJIRIDA AGROSERVIS XIZMATLARI KO‘RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH 252
Kudratova Iroda Turdibayevna

QISHLOQ XO‘JALIGI IQTISODIYOTIDA DIVERSIFIKATSIYANING AHAMIYATI 257
Nurullayeva Raushan Koptleuovna, Nurimbetov Timur Uzaqbergenovich

FIZIKA UMUMIY KURSIGA NANOTEXNOLOGIYA TUSHUNCHALARINI KIRITISHNING METODIK ASPEKTLARI VA KOMPONENTLARI 260
Sottarov Abduvali Umirqulovich

BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK HISOBOTLAR VA ULARNING TUTGAN O‘RNI 266
Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich

YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 272
Rahmanova Sitora Bahodir qizi

SANOAT KORXONALARIDA OPERATSION MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 277
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich

IQTISODIY O‘SISH DRAYVERLARINI RIVOJLANTIRISHDA SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA MOLIYAVIY XAVFLARNI BOSHQARISH 283
Turopova Nigora Xolmurod qizi

QISHLOQ XO‘JALIGIDA INNOVATSION INVESTITSIYALASH VA MUQOBIL MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI JORIY ETISH (SIRDARYO VILOYATI MISOLIDA) 286
Maxamadiyev Turg‘unboy Jumabayevich

O‘ZBEKISTONDA XO‘JALIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARI FAOLIYATINING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH 292
Valijonov Akmaljon

IQTISODIYOTNING AGRAR SEKTORIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH: NAZARIY VA USLUBIY YONDASHUVLAR 296
Matrasulov Baxodir Erbutayevich

O‘ZBEKISTON MOLIYA TIZIMIDA MAHALLIY MOLIYANING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 303
Safarmurodova Marjona To‘raqulovna

МЕТОД ФОРМИРОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ТУРИСТИЧЕСКОГО ПАКЕТА 308
Наурызбаев Алиакбар Рустамович

QASHQADARYO VILOYATI SANOATINI XUDUDIY TARKIBINI TAKOMILASHTIRISH YO‘LLARI 311
Uralov Eliboy Omonovich

INNOVATSION VA AN’ANAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA KO‘CHAT YETISHTIRISHNING TAQQOSLAMA TAHLILI 316
Abdufarmonov Farrux Faxriddinovich

EKSPORT IMKONIYATLARI VA LOGISTIKA SAMARADORLIGINI SOLISHTIRISH 320
Safarova Muxabbat Radjabovna

IJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI O‘SISHI DINAMIKASI VA LIKVIDLIK KO‘RSATKICHLARI O‘RTASIDAGI BOG‘LIQLIK 324
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o‘g‘li

KO‘CHMAS MULKNI OMMAVIY BAHOLASHNING INNOVATSION TEXNOLOGIYALARI 331
Xushvaqtov Jasur Shuhrat o‘g‘li

TURIZM XIZMATLARINI KO‘RSATUVCHI SUBYEKTLARDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNI MHXS GA O‘TKAZISHDA TRANSFORMATSIYA REJASINI ISHLAB CHIQISH MASALALARI 339
G‘afforov Ilhomjon Ilyosjonovich

QURILISH SANOATI KORXONALARI DIVERSIFIKATSIYALASHUVINING IQTISODIY MEXANIZMLARI 343
Yembergenova Aynur Aydosbaevna

KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISHDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANISHNING NAZARIY JIHATLARI 351
Ulashova Zarnigor Botirali qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

KAPITAL BOZORI ORQALI MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA INVESTITSIYA JALB QILISHNING BELARUS TAJRIBASI 357
Abduraxmanov Adham Raxmatullayevich

BARQAROR QISHLOQ XO‘JALIGI AMALIYOTLARINI JORIY ETISHDA XULQ-ATVOR OMILLARINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI 362
Tadjiyev Abdusame Abduhamidovich

SANOAT KORXONALARIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINI JORIY ETISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI 367
Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov

O‘ZBEKISTONDA MEHMONXONALARNI MOLIYALASHTIRISH ORQALI JOYLASHTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 373
Xasanova Naimaxon Akmal qizi

SOLIQ YUKINI OPTIMALLASHTIRISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI 381
Jovliyeva Zuhra Chori qizi

SANOATNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA “YASHIL” INVESTITSIYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 386
Ibragimov Zaxid Taxirovich

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ АКТИВАМИ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНЫЙ БАНК РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН 395
Т.И.Бобакулов, Тухтамышева Гулнора Усмановна

AGRAR TARMOQQA JALB QILINAYOTGAN INVESTITSIYALAR SAMARADORLIGINI ISHLAB CHIQARISH FUNKSIYALARI YORDAMIDA EKONOMETRIK BAHOLASH 401
Xatamov Ochildi Qurbonovich, Badalov Jamshid Jamolovich

IJARA OPERATSIYALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING KAMCHILIKLARI VA UZVIY TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI 409
Oripova Saodat Mirfotix qizi

SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION SALOHIYATINI OSHIRISH 414
Xolboyeva farangiz xayrulloyevna

SUN’IY INTELLEKT VA RAQAMLI VOSITALARNING TA’LIM JARAYONIDAGI O‘RNI 419
To‘xtamisheva Dilrabo Shermonovna

MEVA-SABZAVOT MAHSULOTLARI EKSPORTINI KENGAYTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI 424
Kalenov K.T.

HUNARMANDCHILIK BRENDLARINING BOZOR OMILLAR TIZIMINI (MAHSULOT, NARX, TAQSIMOT, TARG‘IBOT) TAKOMILLASHTIRISHNING USLUBIY ASOSLARI 428
Ergasheva Aziza

NAMANGAN VILOYATI IQTISODIYOTIDA TARKIBIY O‘ZGARISHLAR: HUDUDIY VA TARMOQ TAHLILI 436
Tohirov Jahongir Muzaffar o‘g‘li

WATER HARVESTING FOR CLIMATE RESILIENCE IN UZBEKISTAN’S AGRICULTURE: OPPORTUNITIES, BARRIERS, AND POLICY RECOMMENDATIONS 445
Kripa Mondal, Dr. Anita Banerjee

O‘ZBEKISTONDA TABIIY VA IQTISODIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHNI TA’MINLASH YO‘LLARI 454
Sattarov Abdusamat Umirqulovich

TO‘QIMACHILIK KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI 459
Nasibboyev Fazliddin Sirojiddinovich

O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI MONITORING QILISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF QILISH YO‘LLARI 464
Hamroyev Sherzod Axtamovich

SIRKULYAR IQTISODIYOT — IQTISODIY BARQARORLIKNING MUHIM OMILI 471
Hasanov Sh. Sh.

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

МАРКЕТИНГОВЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВУЗА 482
Алиев Абдулазиз Исмаилович, Кахрамонова Азиза Шухрат кизи

TEMIR YO‘L SOHASINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 488
Orifova Ximoyat Shovkat qizi

O‘ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHDA XALQARO TAJRIBADAN FOYDALANISH YO‘LLARI 494
Raximova Dilfuza Mirzakasimovna

O‘ZBEKISTONDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MILLIY HUNARMANDCHILIKNING IQTISODIY SALOHIYATINI BAHOLASH VA EKONOMETRIK PROGNOZLASH 503
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna

MINTAQAVIY IQTISODIY O‘SISHNI BAHOLASHDA EKONOMETRIK MODELLAR VA GEOSTATISTIK USULLARNI TAKOMILLASHTIRISH: SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA 509
Sattorov Sanjar Abdumurodovich

XODIMLARNI MOTIVATSIYA QILISH VA ULARNING ISH FAOLIYATIGA TA’SIRI: O‘ZBEKISTONDAGI KICHIK VA O‘RTA BIZNES MISOLIDA 518
Yuldashov Aziz

RAQOBAT MUHITIDA AVTOMOBIL SANOATI KORXONALARIDA BREND STRATEGIYASINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI 522
Boboyev L. Kadrxo‘ja Djuraxodjayevich

XODIMLARNI O‘QITISH, QAYTA TAYYORLASH VA ISHSIZLARNI KASBGA YO‘NALTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI (GERMANIYA MISOLIDA) 528
Sattorov Ramziddin Shovxiddin o‘g‘li

O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI 533
Yangiboyev Sardor Ernazar o‘g‘li

O‘ZBEKISTON HUDUDLARIDA SANOAT ISHLAB CHIQARISHINI RIVOJLANTIRISHDA CHIQINDISIZ VA AYLANMA IQTISODIYOT TAMOYILLARINI QO‘LLASHNING ASOSIY YO‘NALISHLARI 542
Nabiyeva Nilufar Olim qizi

МАШИННОЕ ОБУЧЕНИЕ В ПРОГНОЗИРОВАНИИ РЫНОЧНЫХ ТЕНДЕНЦИЙ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ 548
Тен Марина Владимировна

РОЛЬ, СУЩНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО МЕДИЦИНСКОГО СТРАХОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 555
Каюмова Гузел Иброхимхановна

QURILISH KORXONALARIDA AKTIVLARNI TAN OLISHNING XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHTIRISHNI O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 562
Yahyoyev To‘lqin Ismatulla o‘g‘li

IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA MEVA-SABZAVOTCHILIK KORXONALARINI BOSHQARUV MEXANIZMLARI 566
Xudoyberganova Dilnoza Anvarjon qizi

QURILISH KORXONALARIDA BOSHQARUV MUNOSABATLARI MAZMUNI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI 572
Toshimov Azizbek Hakimovich

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA KOMPANIYALAR KAPITALINI MAKSIMALLASHTIRISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 576
Muradova Dildora Abdusalimovna

O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISHDA BAZEL III TALABLARI 581
Norova Nozima Nabiyevna

ЦИРКУЛЯРНАЯ ЭКОНОМИКА КАК ИНСТРУМЕНТ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ, МИРОВАЯ ПРАКТИКА И ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕДРЕНИЯ 588
Алиева С.С.

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

KORXONALARDA SOLIQ HISOBINI TASHKIL ETISH VA UNING BUXGALTERIYA HISOBI BILAN O‘ZARO BOG‘LIQLIGI 594
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o‘g‘li

HUDUDIY KORXONALARDA BIZNES JARAYONLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY BOSHQARUV MODEL VA TAMOYILLARINING AHAMIYATI 599
Azimova Maxfuza Rashidovna

ЦИФРОВИЗАЦИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА - ВАЖНЫЙ ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА 604
Пирназаров Шоназар Махтовович

RAQAMLASHTIRISH JARAYONINING O‘ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA’SIRI 608
Abdinazarov Suhrobbek Bekmurod o‘g‘li, Saydullayev Azamat Jo‘raqul o‘g‘li

SINGAPUR VA JANUBIY KOREYADA BIZNES SUBYEKTLARINI DAVLAT TOMONIDAN QO‘LLAB-QUVVATLASH 615
Nasriddinov Qobilbek Qurbonbekovich

O‘ZBEKISTONDA YASHIL ENERGIYAGA O‘TISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI 620
Hayitov Jamshid Xolboyevich

LOYIHALARNI STRATEGIK REJALASHTIRISHDA BIG DATA TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH MEXANIZMLARI 625
Xamrayev Zuxritdin Abduraxmanovich

LOYIHA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA LOYIHA JAMOASINING ROLI VA FUNKSIYALARI 629
Utemuratov Sadik Muratovich

IQLIM O‘ZGARISHI VA RESURSLAR CHEKLANGANLIGI SHAROITIDA YASHIL TURIZM MODELLARINING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARINI TIZIMLI TAHLIL QILISH VA RIVOJLANTIRISH 633
Rasulova Nigora Yusupovna

ВЛИЯНИЕ КУЛЬТУРНЫХ РАЗЛИЧИЙ НА ПРОЦЕСС УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОММУНИКАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ПОДХОД 637
Латипов Ашур Али Рустам угли, Хамидов Далер Дилшодович

ADAM SMIT IQTISODIY G‘OYALARI VA ULARNING ZAMONAVIY IQTISODIYOTDAGI AHAMIYATI 641
Boymatov Xoliyor Qurbonovich

SANOAT KORXONALARIDA MAHSULOT SIFATINI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O‘RNI 646
Baytanov O‘ralboy Miraqul o‘g‘li

SOCIAL PROTECTION SYSTEM OF THE POPULATION IN THE CONDITIONS OF A TRANSFORMATIONAL ECONOMY 651
M. Sh. Rakhimova

SANOATNI YASHIL TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH: XORIJIY TAJRIBA, SIYOSIY MEXANIZMLAR VA O‘ZBEKISTON UCHUN AMALIY XULOSALAR 655
To‘qumbetov Og‘abek Shavkat o‘g‘li, Ruziyeva Dilobar Isomjonovna

TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA AHOLI FAROVONLIGINING O‘RNI VA AHAMIYATI 661
Bobayev Isroiljon Abdinabiyevich

IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF THE MAHALLA INSTITUTION IN THE TERRITORIAL GOVERNANCE SYSTEM: MODERNIZATION OF INSTITUTIONAL AND ORGANIZATIONAL MECHANISMS 666
Mirbabayev Farrukh Atkhamovich

AHOLINI UY-JOY BILAN TA’MINLASHDA DAVLAT BUDJETI XARAJATLARI TAHLILI 674
Xannarov Komiljon Karimovich

INVESTITSIYA KO‘CHMAS MULKI HISOBINI TASHKIL QILISH VA TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI 681
Maxmudov Jamshed Ashrafovich

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМА ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ РАЗВИТИЯ ПАЛОМНИЧЕСКОГО ТУРИЗМА 687
Навруз-Зода Бахтиёр Негматович, Мусаев Маликжон Кароматович

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

TRANSFORMING UZBEKISTAN THROUGH DIGITALIZATION IN A GLOBALIZED WORLD 694
Narzullaeva Umidakhon Nodir qizi

SUG‘ORILADIGAN YERLARDA SUVDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA) 699
Elomonov Ro‘zimurod Doniyor o‘g‘li, Abdug‘aniyev Otabek Allajonovich

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННЫХ И ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ 704
Р. И. Хакимов

TURIZM SOHASIDA OILAVIY TADBIRKORLIKNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHGA USLUBIY YONDOSHUVLAR 713
Pardayeva Ozoda Mamayunusovna

O‘ZBEKISTON OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARINI BOSHQARISHDA SAMARADORLIK HOLATI TAHLILI 718
Kasimov Saidakmal Saidahrolovich

BANKLARNING IJTIMOIY ROLINI OSHIRISHDA YASHIL DEPOZITLARNING AHAMIYATI 722
Berdiyev Akram O‘ktamovich

CHAKANA BANK XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARI 728
Xikmetov Nodirbek Ikromovich

AHOLI DAROMADLARI TENGSIZLIGINING SHAKLLANISHI, UNING IJTIMOIY-IQTISODIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI 735
Atayev Jaxongir Erkinovich

KORXONALARDA DAROMAD VA XARAJATLAR BILAN BOG‘LIQ MOLIYAVIY XATARLAR TASNIFI VA ULARNI AUDITDA ANIQLASH USULLARI 740
Mehriyev Sobit Sayim o‘g‘li, Dadarbayev Muzaffar Abduraxmanovich

GREEN BONDS: ESSENCE, SIGNIFICANCE AND DEVELOPMENT PROSPECTS IN UZBEKISTAN 746
Susanna S. Alieva

RAQAMLI IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA IJTIMOIY-IQTISODIY AHAMIYATI 753
Marupov Qobil Komilovich

МОДЕЛЬ ЧЕБОЛЬ ОРГАНИЗАЦИИ БИЗНЕСА В РЕСПУБЛИКЕ КОРЕЯ: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ И СРАВНИТЕЛЬНО-УПРАВЛЕНЧЕСКИЙ АНАЛИЗ 758
Латипов Ашур Али Рустам ўғли, Ризаева Зумрад Алишеровна

O‘ZBEKISTONDA INVESTITSIYA FAOLIYATINI RAG‘BATLANTIRISHDA SOLIQ PREFERENSIYALARINING ROLI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI 762
Allaberganova Kumush Javlonbek qizi, Beknazarova N.T.

AKSIZ SOLIG‘INING BUDJET DAROMADLARI SHAKLLANISHIDAGI O‘RNI VA MAZKUR SOLIQNI BUDJETGA UNDIRISH TARTIBINING TAHLILI 769
Nazarova Rushana Ravshan qizi

MINTAQA IQTISODIYOTI BARQARORLIGINI TA’MINLASHDA XORIJIY INVESTITSIYALARNING ROLI: XORAZM VILOYATI MISOLIDA 774
Ibodullayev Dilshod Ibragimovich

HUDUDIY INVESTITSION JOZIBADORLIKNI BAHOLASHNING OPTIMIZATSIYALANGAN METODOLOGIYASI: ASOSIY KO‘RSATKICHLARNING KO‘P O‘LCHOVLI TAHLILI 781
Xolmurotova Diyoraxon Ibragimovna, Xoliyorova Shoxista Qahramon qizi

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ РАЗВИТИЯ ГЕРМАНИИ 788
Артикова Шохида Ильясовна

“YASHIL” TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA KORXONALAR MARKETING STRATEGIYASINI SHAKLLANTIRISHNING XUSUSIYATLARI 793
Rasulova Nigora Nematovna

MINTAQA IQTISODIYOTIDA ASOSIY KAPITALGA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH YO‘NALISHLARI 799
Sultanova Aziza Baxtiyar qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

KORXONALARDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISH ORQALI IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 802
Aminova Shaxnoza Aziz qizi

QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARINING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI VA ULARNI BAHOLASH USULLARI 807
Nazirova Sayyora Baxtiyorovna, Qulmamatova Barno Omonovna, Sharifova Nargiza Djurayevna

MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARINI JORIY ETISHNING O‘ZBEKISTON KORXONALARIDA MOLIYAVIY SHAFFOFLIKKA TA’SIRI 811
Murodova E’zoza Maqsud qizi

QISHLOQ XO‘JALIGI MAHSULOTLARI TA’MINOT ZANJIRINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH: ISHLASH MEXANIZMI VA ALGORITMINI ISHLAB CHIQISH 816
Umarov Bobur Murtazoyevich

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI INVESTITSIYA FAOLLIGINI OSHIRISH ORQALI MOLIYAVIY BARQARORLIKNI TA’MINLASH 822
Abduxakimov Eldor Djaloliddinovich

AGRAR SOHADA KADRLAR TAYYORLASHNI BOSHQARISHNING ILMIY-NAZARIY METODOLOGIK ASOSLARI 829
Boltayev Nurali Shiramatovich

MAMLAKATIMIZ TURIZM SOHASI XIZMATLAR SIFATI BILAN BOG‘LIQ IQTISODIY KO‘RSATKICHLAR 838
Suyunov R. G‘.

ПРОБЛЕМЫ И ОГРАНИЧЕНИЯ В ГОРНОДОБЫВАЮЩЕЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН. ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ 844
Джулибеков Нурмат Каршибекович, Жулиева Гулноз Юлдашевна

BIZNES JARAYONLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH ASOSLARI 849
Yoqubjanov Muminmirzo Nosirjon o‘g‘li, Erkinxojiyev Ismoiljon

XIZMAT KO‘RSATISH SOHASINING ZAMONOVIY IQTISODIYOTDA TUTGAN O‘RNI, AHAMIYATI VA UNING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI 853
Ernazarov Gulam Bekbaevich

SANOAT KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHDA TIJORAT BANKLARINING ROLI 860
Mirzokirov Mirramizjon Mirxoshim o‘g‘li

ФИНАНСОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦИИ И УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ 867
Урунова Мафтуна Гайратовна

АНАЛИЗ ТЕКУЩЕГО СОСТОЯНИЯ ЭКОНОМИКИ БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ И ЕЁ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ 871
Некова Фатима Борисовна

MINTAQA SANOATINI MODERNIZATSIYA QILISHDA KLASTERLASH VA RAQAMLI BOSHQARUV TIZIMLARINING AHAMIYATI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA) 876
Abdinazarov Xusan Shaymanovich

TEMIR YO‘L TRANSPORTI TIZIMINI BOSHQARISHDA ZAMONAVIY TASHKILIY-IQTISODIY USULLARDAN FOYDALANISH 882
Kayumov Z.O.

O‘ZBEKISTONDA VALYUTA KURSINING SHAKLLANISHI VA UNING INFLATSIYA DARAJASIGA TA’SIRI MEXANIZMI 887
Matrizayev Zafar Gulimboy o‘g‘li, Viqorjon Bahriddinov Akbar o‘g‘li

MEHNAT BOZORINING TRANSFORMATSIYASI VA UNING IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI O‘RNI 892
Soatmo‘minova Zarnigor Olimjon qizi, Ollokulova Feruza Mansurovna

RAQAMLI IQTISODIYOTNING TURIZMDA MOHIYATI VA AHAMIYATI 897
Mahmudov Sunnatjon Abdujabbor o‘g‘li

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ НА ОСНОВЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ 901
Мирзаев Кулмамат Джанзакович

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

ELEKTR UZILISHLARINING HUDUDIY IQTISODIYOTGA TA'SIRI VA RISKLARNI BOSHQARISH MEXANIZMLARI 906
Oltiboyeva Feruza Ulug'bek qizi

DAVLAT TRANSPORT KORXONALARIDA MARKETING STRATEGIYASINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 911
Uktamov Sarvar Atxam o'g'li

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИНСТРУМЕНТЫ ПОДДЕРЖКИ ЗЕЛЕНОЙ ЭКОНОМИКИ В СТРАНАХ ЕС, США И ЯПОНИИ 915
Газизова Эльмира Хамидовна, Мелибаева Гульнора Ачиловна

SANOATNI HUDUDIY RIVOJLANTIRISHDA ISHLAB CHIQARISH SALOHIYATIDAN SAMARALI FOYDALANISH OMILLARI 921
O'zmanov Ixtiyor Ibragim o'g'li

SUG'URTA INSTITUTLARI FAOLIYATIDA INNOVATSION YO'NALISHLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI 926
Sherov Sanjar Radjabovich

TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI STRATEGIYALAR ASOSIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI 932
Umurov Jasurbek Jamil o'g'li

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA KASABA UYUSHMALARI FAOLIYATINI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI 936
Raxmonov Abduxalil Rasulovich

INKLYUZIV TA'LIM XIZMATLARINING RAQAMLI EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHDA DAVLAT, OTM VA IT INFRATUZILMA INTEGRATSIYASI 940
Maxkamova Kamola

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA BUDJETLASHTIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH (ENERGETIKA KORXONALARI MISOLIDA) 944
Sobirov Shoyadbek Kurbonaliyevich

UY-JOY QURILISHINI RIVOJLANISHIНИНГ O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 950
Usmanov Mirumar Abdulla o'g'li

TIKUV-TRIKOTAJ MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARUVCHI KICHIK KORXONALARNING IQTISODIY KO'RSATKICHLARI TAHLILI 956
Abduhamidov Abdurahmon Abdulatif o'g'li

O'ZBEKISTONDA 2026–2030-YILLARGA MO'LJALLANGAN SOLIQ MA'MURCHILIGI STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 963
Ismailov Timur Atabayevich

SAVDO LIBERALIZATSIYASINING DAVLAT BUDJETI DAROMADLARI TARKIBIGA TA'SIRI 969
Sardorjon Maxmudov Sobirjon ug'li

MAHALLIY BUDJETLAR MOLIYAVIY BARQARORLIGINING UY XO'JALIKLARI FAROVONLIGI VA HUDUDIY IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRINI EMPIRIK TAHLIL QILISH 977
Safarmurodova Marjona To'raqulovna, Ollokulova Feruza Mansurovna

FACTORS INFLUENCING THE FORMATION OF FINANCIAL SUSTAINABILITY IN INDUSTRIAL ENTERPRISES: EVIDENCE FROM THE OIL AND GAS SECTOR 982
Ergashev Muhibbek Aslamovich

O'ZBEKISTON MOLIYA BOZORIDA FIN TECH KOMPANIYALARI VA BANKLAR HAMKORLIGINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI 988
Rajabova Umida Umurzoqovna

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ НАЛОГОВЫХ ПРЕФЕРЕНЦИЙ И ЛЬГОТ В ОБЕСПЕЧЕНИИ РЕГИОНАЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ (НА ПРИМЕРЕ СУРХАНДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ) 995
Отамуродова Дилдора Абдукримовна

THE IMPACT OF DIGITAL TECHNOLOGIES ON INTERNATIONAL MARKETING: RESHAPING GLOBAL MARKET ENTRY STRATEGIES AND CONSUMER ENGAGEMENT 1001
Aziz Kurbanovich Abdullaev, Ne'matullyev Bekmirzo Bozorboy o'g'li, Abdusalomov Samandar Azizbek o'g'li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

TARIXIY-MADANIY TURIZM XIZMATLARINI MINTAQADA RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI MODERNIZATSIYA QILISH 1010
Erkayeva Barno Abduraximovna

GLOBAL IQTISODIY INTEGRATSIYA SHAROITIDA MAKROIQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA MENEJMENT YONDASHUVLARINING ROLI: O'ZBEKISTON MISOLIDA 1015
Mahmudova Madinaxon Jumaboy qizi

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ УКРЕПЛЕНИЯ ДОХОДНОЙ БАЗЫ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ 1020
Т. И. Бобакулов, Г. Ч. Джавлиев

ECOTOURISM DEVELOPMENT POTENTIAL AND THE ROLE OF GUIDES IN REGIONAL TOURISM GROWTH: EVIDENCE FROM THE NAVOI REGION OF UZBEKISTAN 1024
Axmadova Iroda Muzaffar kizi

DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN AND ITS PRIORITY DIRECTIONS 1030
Ollokulova Feruza Mansurovna, Guzal Abdimurodova Panjiyevna

KORRELYATSION - REGRESSION TAHLILNING QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIDA QO'LLANILISHI AHAMIYATI 1035
Butanova Dilnoza Rustamovna

MADANIYATLARARO YETAKCHILIK VA LINGVOMADANIY KOMPETENTSIYA BOSHQARUV ISHI SIFATIDA 1042
Rahimova Gulnoza

SANOAT KORXONALARINI YANGI TEXNIKA VA TEXNOLOGIYA BILAN TA'MINLASH JARAYONLARINING HOZIRGI ZAMON HOLATI 1052
Akbarova Maloxat Atabekovna

UMUMIY OVQATLANISH KORXONALARIDA INNOVATSION RIVOJLANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEXANIZMLARINI MODERNIZATSIYA QILISH 1056
Abdukadirova Nilufar Abdaxatovna

FARG'ONA VILOYATIDA INVESTISIYA SIYOSATINI SHAKLLANTIRISH BARQAROR IJTIMOIY-IQTISODIY RIVOJLANISH OMILI SIFATIDA 1062
Qo'chqarov Yunusali Sobirjonovich

O'ZBEKISTONDA "YASHIL KREDITLASH" TIZIMI: NAZARIYA VA AMALIYOT 1069
Erkinov Farrux Rustam o'g'li

AKSIZ SOLIG'I MA'MURIYATCHILIGI TADBIRLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI 1075
Nazarova Rushana Ravshan qizi

MOL-MULK SOLIG'I TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING MOLIYAVIY ASOSLARI 1080
Qodirov Hasan Do'stqobilovich

AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI ORQALI IQTISODIY JARAYONLARNI RAQAMLASHTIRISH MEXANIZMLARI 1084
Matyoqubov Yo'ldoshboy Ergashboy o'g'li

YASHIRIN IQTISODIYOTNI SOLIQ VOSITASI ORQALI QISQARTIRISHDA HUKUMATNING ROLI 1089
Pirnafasov Sarvar Bardibayevich

HUDUDNING TURIST JOZIBADORLIGINI IQTISODIY BAHOLASH VA TARTIBGA SOLISHNING NAZARIY TAMOYILLARI 1093
Q.A. Musaxanov

TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA ZAMONAVIY BOSHQARUV YONDASHUVLARINI TAKOMILLASHTIRISH 1098
Umarova Nilufar Abdukaxor qizi

IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA SANOAT KORXONALARIDA MEHNAT UNUMDORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI 1103
Ulashev Xubbim

YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA OBODONLASHTIRISH XIZMATLARINING IQTISODIYOTGA TA'SIRI 1107
Hayitov Jamshid Xolvoyevich, Ibragimova Gulhayo Nuriddin qizi

INVESTITSIYALARNI JALB ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI OLIY TA'LIM MUASSASALARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISH OMILLARI 1112
Abdurasulov Sardor To'lqin o'g'li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TO‘LOV QOBILYATI HOLATI TAHLILI 1119
Adilova Zohida Ikromjonovna

HUDUDIY IQTISODIY O‘SISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING INSTITUTSIONAL OMILLARI VA SAMARADORLIGI 1124
Turdiqulov Farrux Ravshanjon o‘g‘li, Sadibekova Bibisara Djapparovna

SANOAT TARMOQLARIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH STRATEGIYALARI 1130
Yaxyayeva Inobat Karimovna

KICHIK BIZNESDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA INNOVATSIYALARNI BOSHQARISH 1136
Abdullayeva Shaxnoza Esonovna

EKOTURIZMNING O‘ZBEKISTON TURIZM BOZORIDAGI RIVOJLANISH SALOHIYATI 1141
Muxtarov Botir Abdusattarovich

ISHSIZ VA BAND BO‘LMAGAN FUQAROLARNING BANDLIGINI TA’MINLASH VA MEXANIZMLARI 1145
Olimov Bekzod Nariman o‘g‘li

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA HUDUDIY RIVOJLANISH VA INVESTITSIYA SIYOSATINING AHAMIYATI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA) 1149
Kurbanov Aybek Turabayevich

RIVOJLANAYOTGAN IQTISODIYOTLARDA DAROMADLAR TENGSIZLIGINING IQTISODIY O‘SISHGA TA’SIRI 1154
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Abdunazarova Shahnoza Norqo‘chqor qizi

MILLIY INNOVATSION TIZIMNI TRANSFORMATSIYALASHNING MOLIYAVIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 1162
Azimov Bobir Fattohevich

ANALYSIS OF FACTORS AFFECTING STARTUP DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN AMONG THE YOUNG GENERATION 1169
Usmonkhujaeva Nigina G‘ofur qizi

O‘ZBEKISTONDA MUQOBIL ENERGIYA MANBALARIDAN FOYDALANISH HOLATI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI 1174
Abdurazzoqov Hojiakbar Alisher o‘g‘li

O‘ZBEKISTON RAQAMLI BANK XIZMATLARI BOZORINING RIVOJLANISH DINAMIKASI VA ASOSIY TENDENSIYALARI 1179
Karimov Odiljon Boqiyevich

ЗАКОНОМЕРНОСТИ ПОВЕДЕНИЯ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ В ФОРМИРОВАНИИ РЫНОЧНОГО СПРОСА 1185
Камилова Наргиза Абдукахоровна

BUDJET TASHKILOTLARINI SAMARALI BOSHQARISHDA ICHKI AUDITNING ROLI 1188
Karimov Djaxongir Ganiboevich, Nasriev G‘olibjon Muxiddinovich

YAPONIYADA IJTIMOIY HIMOYA DASTURLARI VA IJTIMOIY SUG‘URTA TIZIMI 1193
Javliyev Nuriddin Bektemir o‘g‘li

YAPONIYADA IJTIMOIY HIMOYA DASTURLARI VA IJTIMOIY SUG‘URTA TIZIMI

Javliyev Nuriddin Bektemir o‘g‘li
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
Iqtisodiyot va menejment kafedrasi katta o‘qituvchisi, PhD
n.javliev@tsue.uz
ORCID: 0009-0006-4758-4594

Annotatsiya. Ushbu maqolada Japanda ijtimoiy himoya dasturlari va ijtimoiy sug‘urta tizimining shakllanishi, rivojlanish bosqichlari hamda zamonaviy holati tahlil qilinadi. Tadqiqotda pensiya, sog‘liqni saqlash va uzoq muddatli parvarish sug‘urtasi tizimlarining asosiy xususiyatlari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, demografik qarish, moliyaviy barqarorlik va so‘nggi yillardagi “barcha avlodlar uchun” islohotlar muhokama qilinadi. Yaponiya tajribasi East Asia ijtimoiy siyosati modeli sifatida baholanadi.

Kalit so‘zlar: ijtimoiy himoya, ijtimoiy sug‘urta, Yaponiya, pensiya tizimi, sog‘liqni saqlash, uzoq muddatli parvarish, demografik qarish, moliyaviy barqarorlik, islohotlar.

Abstract. This paper examines the social protection programs and social insurance system in Japan, focusing on their historical development and current structure. It analyzes the key components of the system, including pensions, healthcare, and long-term care insurance. The study also discusses challenges related to population aging, fiscal sustainability, and recent “all-generation” reforms. Japan’s experience is evaluated as a distinctive model of social policy in East Asia.

Key words: social protection, social insurance, Japan, pension system, healthcare, long-term care, population aging, fiscal sustainability, reforms.

Аннотация. В данной статье рассматриваются программы социальной защиты и система социального страхования Japan, их историческое развитие и современное состояние. Анализируются основные элементы системы, включая пенсионное обеспечение, здравоохранение и страхование по уходу за пожилыми. Особое внимание уделяется проблемам старения населения, финансовой устойчивости и последним реформам, ориентированным на все поколения. Опыт Японии оценивается как уникальная модель социальной политики East Asia.

Ключевые слова: социальная защита, социальное страхование, Япония, пенсионная система, здравоохранение, долгосрочный уход, старение населения, финансовая устойчивость, реформы.

KIRISH

Japanda “ijtimoiy himoya” iborasi birinchi marta 1946-yilda qabul qilingan Konstitutsiyaning 25-moddasida qo‘llanilgan bo‘lib, dastlab uning mazmuni va qamrovi aniq belgilab berilmagan edi. Biroq, 1950-yilda Bosh vazir huzuridagi Ijtimoiy himoya kengashi Yaponiya ijtimoiy ta’minot tizimining asosiy maqsadlarini belgilab berdi. Unga ko‘ra, davlat kambag‘allikni kamaytirish maqsadida kasallik, jarohatlanish, farzand tug‘ilishi, nogironlik, qarilik, o‘lim, ishsizlik va ko‘p farzandli oilalarni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha dasturlarni amalga oshirishi, ijtimoiy sug‘urta va soliq imtiyozlari orqali aholini qo‘llab-quvvatlashi lozim edi. Bundan tashqari, ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalar uchun minimal turmush darajasini ta’minlash va sog‘liqni saqlash hamda jamiyat farovonligini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlari sifatida belgilandi.

Yaponiya ijtimoiy himoya tizimi hududlar bo‘yicha yashash xarajatlaridagi tafovutlarga qaramasdan, uzoq muddatli umummilliy dastur sifatida shakllangan. Bugungi kunda yuz berayotgan tezkor ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlar ushbu tizimni qayta ko‘rib chiqish va modernizatsiya qilish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Ijtimoiy himoya tizimi asosan Ministry of Health, Labour and Welfare tomonidan boshqariladi. Ushbu vazirlik ijtimoiy xavfsizlik dasturlarini rejalashtirish, strategik maqsadlarni belgilash va ularning moliyaviy barqarorligini ta’minlash uchun mas’ul hisoblanadi. Mehnat standartlari, kafolatlangan bandlik, sog‘liqni saqlash, ijtimoiy himoya va ijtimoiy sug‘urta tizimlari vazirlik faoliyatining asosiy yo‘nalishlarini tashkil etadi.

Japan Pension Service kichik va o‘rta korxonalar xodimlari uchun tibbiy sug‘urta xizmatlari, kasbiy pensiya sug‘urtasi, umumiy pensiya sug‘urtasi hamda dengizchilar sug‘urtasi bo‘yicha keng qamrovli dasturlarni amalga

oshiradi. Agentlik va uning hududiy bo‘linmalari mamlakatning barcha hududlarini qamrab olgan yagona tarmoqqa ega. Mahalliy mehnat munosabatlarini boshqarish maqsadida har bir mehnat byurosi huzurida mehnat standartlari inspeksiyasi va davlat kafolatlangan bandlik byurosi faoliyat yuritadi.

Shuningdek, mazkur organlar baxtsiz hodisalardan sug‘urtalash dasturlarini ham amalga oshiradi. Davlat tibbiy sug‘urta tizimi, davlat pensiya ta’minoti va ishlovchilar uchun tibbiy sug‘urta kabi ijtimoiy sug‘urta dasturlari sug‘urta badallari hamda soliq imtiyozlari asosida moliyalashtiriladi. Masalan, davlat pensiya ta’minoti jamg‘armalari to‘liq badallar hisobidan moliyalashtirilmaydi, balki pensiya xarajatlarining taxminan uchdan bir qismi davlat mablag‘lari hisobidan qoplanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Japan 2024-yil holatiga ko‘ra aholining 29 foizdan ortig‘i 65 yosh va undan katta bo‘lgan “o‘ta qarigan” jamiyat sifatida keng e’tirof etiladi. Uning ijtimoiy himoya tizimi, asosan, bandlikka asoslangan ijtimoiy sug‘urta mexanizmlariga tayangan holda, East Asiaga xos farovonlik kapitalizmi modeli sifatida keng o‘rganilgan [1]. Scandinavia davlatlaridagi umumiy soliq asosida moliyalashtiriladigan universal modellardan farqli ravishda, Yaponiya tizimi kasbiy segmentatsiya, oilaning ijtimoiy mas’uliyati va kech shakllangan farovonlik modeli tamoyillariga tayanadi. Shu bilan birga, demografik bosimning kuchayishi 1990-yillardan boshlab tizimni muntazam ravishda isloh qilishni talab qilmoqda.

Tadqiqotchilar Yaponiyada universal ijtimoiy sug‘urta tizimining ildizlari 1950–1960-yillarga borib taqalishini qayd etadilar. Aynan shu davrda hukumat parchalangan xodimlar sog‘liqni saqlash va pensiya tizimlarini birlashtirish siyosatini amalga oshirdi. 1961-yilda joriy etilgan “umumiy qamrov” bosqichi ko‘pincha Yaponiyaning “kokumin kaigo” — milliy umumiy qamrov tizimining boshlanishi sifatida baholanadi. Margarita Estevez-Abe ta’kidlashicha, Yaponiya ataylab erkak boquvchi modeliga asoslangan oilalarni va korporativ ichki mehnat bozorlarini qo‘llab-quvvatlash uchun “ijtimoiy sug‘urta ustuvor” modelni tanlagan [2].

1970–1980-yillarda konservativ hukmron partiyalar davrida ijtimoiy nafaqalar sezilarli darajada kengaydi va ushbu davr “farovonlik o‘n yilligi” sifatida tavsiflanadi. Takahiro Shinkawa va Ito Peng kabi olimlar Yaponiya “yashirin qisqartirish” siyosatini olib borganini ta’kidlaydilar [3]. Bunda hukumat to‘g‘ridan-to‘g‘ri nafaqalarni kamaytirish o‘rniga, sug‘urta badallarini oshirish, xarajatlarni bo‘lishish mexanizmlarini kuchaytirish hamda, ayniqsa, milliy pensiya tizimida talablarni yanada qat’iylashtirish orqali tizim barqarorligini ta’minlashga intilgan.

2000-yilda uzoq muddatli parvarish sug‘urtasining joriy etilishi Yaponiya ijtimoiy himoya tizimida muhim burilish nuqtasi bo‘ldi. Ushbu tizim global miqyosda noyob tajriba sifatida baholanadi. John Creighton Campbell va Naoki Ikegami buni institutsional parvarishdan jamiyatga asoslangan parvarishga o‘tishdagi “paradigma o‘zgarishi” deb ta’riflaydilar [4]. Uzoq muddatli parvarish sug‘urtasi orqali parvarish qilish mas’uliyati oilalar zimmasidan majburiy ijtimoiy sug‘urta tizimiga bosqichma-bosqich o‘tkazildi, bu esa aholi farovonligini oshirish va oilalarga tushadigan ijtimoiy yukni kamaytirishga xizmat qildi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, statistik guruhlash, ekspert baholash, ilmiy abstraksiya hamda boshqa ilmiy-tadqiqot usullari keng qo‘llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ikkinchi jahon urushidan keyingi davrda Japan ijtimoiy ta’minot tizimida sezilarli o‘zgarishlar yuz berdi. Urushdan keyingi iqtisodiy va ijtimoiy qiyinchiliklar sharoitida davlat ijtimoiy yordam dasturlarini keng joriy etdi. 1951-yilda davlat budjeti mablag‘larining 16 foizidan ortig‘i ijtimoiy ta’minotga yo‘naltirildi. 1961-yilda universal tibbiy sug‘urta va pensiya ta’minotining joriy etilishi natijasida kam daromadli aholi qatlamlari ham ijtimoiy himoya tizimi bilan qamrab olindi. 1963–1964-yillarda “Keksalar uchun ijtimoiy ta’minot xizmati to‘g‘risida”gi va “Onalar va bolalar farovonligi to‘g‘risida”gi qonunlarning qabul qilinishi ijtimoiy himoya tizimining yanada takomillashuviga xizmat qildi.

1970-yillarning oxirida iqtisodiy o‘sish barqaror bo‘lgan davrda ijtimoiy himoya tizimi qayta ko‘rib chiqildi. 1990-yillardan boshlab esa aholi tarkibida keksalar ulushining ortishi va tug‘ilish darajasining pasayishi muhim siyosiy va ijtimoiy masalaga aylandi. Shu sababli pensiya va tibbiy sug‘urta tizimlarida bir qator islohotlar amalga oshirildi. Uzoq muddatli yordamga muhtoj bo‘lgan qariyalar va ularning oilalarini qo‘llab-quvvatlash maqsadida uzoq muddatli parvarish sug‘urtasi tizimi joriy etildi.

Yaponiyaning ijtimoiy himoya tizimi ijtimoiy sug‘urta va ijtimoiy xizmatlar dasturlarini o‘z ichiga oladi. Ijtimoiy yordam dasturi “munosib” turmush darajasini ta’minlashga qaratilgan bo‘lib, u ijtimoiy himoyaning “oxirgi chora” mexanizmi sifatida minimal standartlarni kafolatlaydi. Shu jihatdan Yaponiya modeli ijtimoiy xavfsizlikni ta’minlash bilan birga, fuqarolarning mustaqil iqtisodiy faolligini rag‘batlantirishga ham xizmat qiladi.

Urushdan keyingi davrda kambag‘allik, uy-joy tanqisligi va aholining asosiy ehtiyojlarini qondirish bilan bog‘liq muammolar intensiv iqtisodiy o‘sish hisobiga sezilarli darajada yumshatildi. 1970-yillardan boshlab Yaponiyada “yuz million fuqaroning barchasi o‘rta sinfga mansub” degan qarash keng tarqalgan edi. Biroq, 1990-yillarda “ko‘pikli iqtisodiyot”ning pasayishi natijasida iqtisodiy qiyinchiliklar kuchaydi, shtatdan tashqari ishlovchilar soni ortdi va aholi daromadlari o‘rtasidagi tafovut kengaya boshladi. Natijada jamiyatda tabaqalanish darajasi ortdi va kam daromadli qatlamlar ulushi ko‘paydi.

Yaponiyada kambag‘allik darajasi bir martalik daromadning yarmi miqdori asosida baholanadi. Uy xo‘jaligining sof bir martalik daromadi soliq va transfertlardan keyin qoladigan yillik daromadni anglatadi. Hozirgi vaqtda Yaponiyada aholi jon boshiga to‘g‘ri keladigan o‘rtacha yillik daromad 29 798 AQSH dollarini tashkil etadi. Bu ko‘rsatkich Organisation for Economic Co-operation and Development davlatlari orasida 14-o‘rinda bo‘lib, o‘rtacha 33 604 AQSH dollarlik darajadan pastroq hisoblanadi. Uy xo‘jaliklarining sof boyligi esa moliyaviy va nomoliyaviy aktivlarning umumiy qiymatini ifodalaydi. Yaponiyada uy xo‘jaliklarining o‘rtacha boyligi 305 878 AQSH dollarini tashkil etadi, bu ko‘rsatkich Organisation for Economic Co-operation and Development davlatlari o‘rtacha darajasi — 408 376 AQSH dollaridan pastroqdir (1-jadval).

1-jadval. Yaponiyada Ijtimoiy sug‘urta badallari[1]

Sug‘urta turi	Umumiy stavka (taxminan)	Xodim ulushi	Ish beruvchi ulushi	Izoh
Pensiya (Kosei Nenkin)	18.3%	9.15%	9.15%	2017 yildan beri o‘zgarmagan; maksimal standart ish haqi ~¥650,000/oy
Sog‘liq sug‘urtasi	9.5–10.8% (viloyatga qarab)	~4.7–5.4%	~4.7–5.4%	Tokio misoli: ~9.85–9.91%; 40+ yoshdagilar uchun qo‘shimcha
Uzoq muddatli parvarish (Kaigo)	~1.6%	~0.8%	~0.8%	Faqat 40–64 yoshdagilar uchun
Ishsizlik sug‘urtasi	~1.45–1.55%	0.55%	0.9%	2025 yildan biroz pasaygan; sanoat turiga qarab farq qiladi
Ish jarohati sug‘urtasi	0.25–8.8%	0%	100%	Sanoat xavfiga qarab (masalan, savdo uchun past)
Bolalar va ota-ona qo‘llab-quvvatlash badali	0.36%	0% (ko‘pincha)	0.36%	Ish beruvchi to‘laydi; 2026 yildan sog‘liq sug‘urtasi bilan birga yangi elementlar

Japan ijtimoiy sug‘urta tizimi zamonaviy davlatlar orasida eng tizimli va keng qamrovli mexanizmlardan biri hisoblanadi. U mehnat munosabatlari doirasida xodimlarni pensiya, sog‘liqni saqlash, uzoq muddatli parvarish, ishsizlik va ish jarohati kabi asosiy ijtimoiy xavflardan himoya qiladi. Tizimning muhim xususiyati uning majburiy xarakterga ega ekanligida namoyon bo‘ladi, bunda sug‘urta badallari xodim va ish beruvchi o‘rtasida deyarli teng taqsimlanadi.

Yaponiya ijtimoiy sug‘urta tizimi nafaqat moliyaviy resurslarni qayta taqsimlash mexanizmi, balki ijtimoiy shartnoma va demografik siyosatning muvaffaqiyatli modeli sifatida ham baholanadi. U xodim va ish beruvchi o‘rtasidagi muvozanatni saqlash orqali jamiyatning uzoq muddatli barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, global iqtisodiy o‘zgarishlar va demografik bosimlar sharoitida sug‘urta stavkalari va moliyalashtirish mexanizmlarini muntazam ravishda takomillashtirib borish zarurati saqlanib qolmoqda.

Yaponiya tajribasi boshqa rivojlanayotgan davlatlar uchun ham muhim amaliy model bo‘lib xizmat qilishi mumkin. Ayniqsa, aholi qarishi, tug‘ilish darajasining pasayishi va ijtimoiy xarajatlarning ortishi kuzatilayotgan mamlakatlar uchun Yaponiya ijtimoiy sug‘urta tizimi samarali va barqaror yondashuv sifatida qiziqish uyg‘otadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Japanda ijtimoiy himoya dasturlari va ijtimoiy sug‘urta tizimi yuqori darajada rivojlangan bo‘lib, u aholining turli qatlamlarini iqtisodiy va ijtimoiy xavflardan himoya qilishga qaratilgan. Ushbu tizim davlat, ish beruvchilar va fuqarolar o‘rtasidagi hamkorlik asosida faoliyat yuritadi. Yaponiyaning ijtimoiy himoya modeli asosan universal qamrov tamoyiliga asoslanib, har bir fuqaroning minimal darajada ijtimoiy ta’minot bilan qamrab olinishini ko‘zlaydi.

Ijtimoiy sug‘urta tizimi bir nechta asosiy yo‘nalishlardan iborat: pensiya ta’minoti, tibbiy sug‘urta, ishsizlik sug‘urtasi va mehnat jarohatlari sug‘urtasi. Pensiya tizimi ikki darajali bo‘lib, milliy pensiya va ish bilan bog‘liq

1 Muallif ishlanmasi

pensiyadan tashkil topgan. Bu tizim nafaqat keksalik davrida daromadni ta'minlaydi, balki nogironlik va boquvchisini yo'qotganlik holatlarida ham fuqarolarni qo'llab-quvvatlaydi.

Tibbiy sug'urta tizimi Yaponiyada alohida ahamiyatga ega. Aholining deyarli barchasi majburiy tibbiy sug'urta bilan qamrab olingan bo'lib, bu fuqarolarga nisbatan arzon va sifatli tibbiy xizmatlardan foydalanish imkonini beradi. Davlat xarajatlarning muayyan qismini qoplaydi, qolgan qismi esa fuqarolar badallari hisobidan moliyalashtiriladi. Shu tariqa tizim tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi va moliyaviy yukni muvozanatli taqsimlaydi.

Bundan tashqari, ijtimoiy yordam dasturlari kam ta'minlangan aholi qatlamlarini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. Jumladan, minimal yashash darajasini ta'minlash uchun moddiy yordam, bolalar uchun nafaqalar va nogironlar uchun maxsus dasturlar mavjud. Ushbu dasturlar ijtimoiy tenglikni ta'minlash va aholining zaif qatlamlarini qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi.

Shu bilan birga, demografik qarish, tug'ilish darajasining pasayishi va mehnatga layoqatli aholi sonining qisqarishi ijtimoiy sug'urta tizimi oldida yangi vazifalarni yuzaga keltirmoqda. Shu sababli quyidagi takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq:

1. Pensiya tizimining moliyaviy barqarorligini ta'minlash uchun badal stavkalari va pensiya yoshini demografik o'zgarishlarga mos ravishda qayta ko'rib chiqish.
2. Uzoq muddatli parvarish sug'urtasi tizimini yanada kengaytirish va keksalar uchun jamiyatga asoslangan xizmatlarni rivojlantirish.
3. Tibbiy sug'urta tizimida raqamli texnologiyalar va elektron sog'liqni saqlash xizmatlarini keng joriy etish orqali xarajatlarni optimallashtirish.
4. Kam ta'minlangan oilalar, yoshlar va nogironlar uchun maqsadli ijtimoiy yordam dasturlarini kengaytirish.
5. Mehnat bozorida ayollar va yoshi katta fuqarolarning bandligini rag'batlantirish orqali ijtimoiy sug'urta tizimining daromad bazasini mustahkamlash.

Yaponiya ijtimoiy himoya va sug'urta tizimi barqaror va samarali mexanizm bo'lib, aholining farovonligini oshirish, ijtimoiy tenglikni ta'minlash hamda iqtisodiy xavflarni kamaytirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu tizim tajribasi boshqa davlatlar, ayniqsa demografik qarish va ijtimoiy xarajatlar ortib borayotgan mamlakatlar uchun muhim amaliy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Skarpelis, A.K. Japan in War and Empire: Challenges for Historical and Comparative Welfare State Research from Mid-20th Century Japanese Welfare State Development. 227 p.
2. Schoppa, L. (2013). Welfare and Capitalism in Postwar Japan: Party, Bureaucracy, and Business. By Margarita Estevez-Abe. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 360 p.
3. Peng, M.W. (2002). Towards an Institution-Based View of Business Strategy. Asia Pacific Journal of Management, 19, 251–267.
4. Ikegami, N., Gori, C., Barbabella, F., Chomik, R., D'Amico, F., Holder, H., Ishibashi, T., Johansson, L., Komisar, H., Ring, M., Theobald, H. (2015). How Different Countries Allocate Long-Term Care Resources to Older Users: A Comparative Snapshot.
5. Ministry of Health, Labour and Welfare. (2024). Annual Health, Labour and Welfare Report. Tokyo.
6. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). Health at a Glance 2023: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing.
7. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2024). Pensions at a Glance 2024. Paris: OECD Publishing.
8. Campbell, J.C., Ikegami, N. (2003). Japan's Radical Reform of Long-Term Care. Social Policy & Administration, 37(1), 21–34.
9. Estevez-Abe, M. (2008). Welfare and Capitalism in Postwar Japan: Party, Bureaucracy, and Business. Cambridge: Cambridge University Press.
10. Shinkawa, T., Pempel, T.J. (2010). The Political Economy of Japanese Welfare Reform. Journal of Japanese Studies, 36(2), 317–343.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2026. № 4

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz